

Stella Fatović-Ferenčić, Jasenka Ferber Bogdan, Maja Jakševac Mikša

Ljekarnički dom: Od privatnog vlasništva do staleškog doma.

Izdavač Hrvatsko farmaceutsko društvo, Zagreb, 2017.

U prepunoj Panorama dvorani hotela Westin u Zagrebu predstavljena je 27. veljače 2017. knjiga *Ljekarnički dom: Od privatnog vlasništva do staleškog doma* autorica Stelle Fatović-Ferenčić, Jasenke Ferber Bogdan i Maje Jakševac Mikša. Knjiga sadrži 179 stranica teksta organiziranog u osam poglavlja: *Predgovor; Sedma zagrebačka ljekarna – osnutak lokacije i kronologija vlasništva; Od privatnog k staleškom: ostavština ljekarnika Antuna Kögla Vinkovačkog; Tijelo doma i tijela staleža do 1945. godine; Ljekarnički dom kao mjesto izobrazbe; Ljekarnički dom kao mjesto uspomene i njegovanja farmaceutske*

baštine; Borba za staleški i nacionalni identitet kroz vlasništvo zgrade; 70 godina Hrvatskoga farmaceutskog društva – nacionalnog strukovnog udruženja svih farmaceuta; Epilog, Sažetak na engleskom jeziku; Kazalo imena i Životopisi autorica.

Sadržaj knjige koncipiran je s aspekta dvaju, za farmaciju, ključnih prostora: sedme zagrebačke ljekarne *K Anđelu* osnovane 1864. i staleškoga doma. Život i dinamika unutar ovih prostora rekonstruirani su na temelju

arhivskih izvora, što je rezultiralo rasvjetljavanjem impresivnog dijela farmaceutske povijesti koji je do sada ostao potpuno nepoznat. Rekonstruiran je, primjerice, tijek događaja vezanih uz osnutak ljekarne *K Angjelu*, točan slijed njezinih vlasnika i lokacije. Sadržaj knjige vrvi podnescima i dokumentacijom vezanima uz otvaranje sedme ljekarne u Zagrebu, oslikavajući vrlo plastično borbu koja se vodila kako bi se proces njezina puštanja u promet osporio ili bar zaustavio. Utoliko je knjiga dobro polazište za razotkrivanje mehanizama vezanih uz uvjete otvaranja ljekarni u prošlosti, a rasprave koje su ovdje prikazane jasan su pokazatelj slojevitosti interesa uključenih interesnih skupina, njihova doživljaja zdravstvenih potreba i demografskih pokazatelja s obzirom na zdravstvenu zaštitu te doživljaja grada i njegovih potreba.

Osobito zanimljivo, utemeljeno i ilustrirano prikazan je potpuno nepoznat dio historiografije, s naglaskom na slijed događanja koji su se zbili u monumentalnoj zagrebačkoj uglovnici koju je po narudžbi ljekarnika Antuna Kögla (1853. – 1903.) projektirao istaknuti zagrebački arhitekt Ignjat Fischer. Zgrada je podignuta je 1897., a useljena 1898. godine. Naglašena je i dokumentima utemeljena uloga Antuna Kögla poznatog po tome što je još za života bio dobrotvor podupirući siromašne đake i studente te bio izrazito aktivan u staleškim poslovima. Osnovni biografski podatci o ovom ljekarniku i danas stoje uklesani u spomen-ploču koja se nalazi na zidu predvorja u prizemlju Ljekarničkog doma u Masarykovoju 2 u Zagrebu. Izgradnju velebne uglovnice dovršio je 1898. te u nju smjestio svoju ljekarnu *K Angjelu* koja i danas ondje posluje kao Gradska ljekarna Zagreb. U svojoj ostavštini Kögl je zgradu namijenio ljekarničkom staležu, zamišljajući je kao mjesto okupljanja na kojemu će se razvijati duh sloge i napretka nužan za razvoj struke. Prostor ljekarne i prostor Köglove uglovnice u knjizi su prikazani kao dinamični prostori u kojima se odvija niz za struku važnih aktivnosti, a koji istodobno odražavaju dio kulturne i političke strane onodobnog Zagreba. U prostorijama zgrade, nakon što je pripala ljekarničkom staležu, privremeno ili stalno su se nalazila uredništva strukovnih glasila (Farmaceutskog vjesnika, Vjesnika ljekarnika, Apotekarskog vjesnika, danas i Farmaceutskog glasnika), ovdje je bila smještena Vježbenička škola, Zavod za farmaceutsku tehnologiju Zagrebačkog sveučilišta, Sekcija za Savsku banovinu Apotekarske komore, Klub zagrebačkih apotekara i Zadruga apotekara za štednju i pripomoć s.o.j. *Pharmacija*. U Ljekarničkom domu rađaju se i nastojanja o osnutku budućeg instituta i muzeja za povijest farmacije. Vrlo dobro je prikazan proces oblikovanja Ljekarničkog doma u slojevito mjesto ishodišta i rasapa različitih stajališta, novonastalih struktura, u poprište razdora između kapitalističke

percepcije poimanja vlasništva i prodiranja proleterskih i socijalističkih društvenih strujanja. Prezentiran je i kao mjesto u kojemu će se smišljati strategija obrane poslovanja veledrogerija i novoga kapitala, krojiti politika razvoja interesnih skupina, oblikovati strukovna opozicija. Začudno je koliko se života struke može iščitati iz sadržaja, koje dokumentiraju stranice ove knjige, iz priče o jednoj zagrebačkoj zgradi, mjestu, kako to i same autorice navode, *stvarnom i simboličkom*. Sadržaj tog djelovanja ugrađivao se postupno u kolektivno pamćenje bilježeći dinamičnu i bogatu povijest i identitet farmacije na našim prostorima.

Sve u svemu, riječ je o izvornoj, znalački napisanoj, bogato fundiranoj i ilustriranoj publikaciji koja rasvjetljava velik dio nepoznatog dijela povijesti farmacije, ali i društvenih okolnosti koje utječu na razvoj struka. Utoliko će knjiga biti dobrodošao i zanimljiv sadržaj ne samo biomedicinski orijentiranim čitateljima već i svima koje zanima interakcija struke i grada, kulture i gradske svakodnevice.

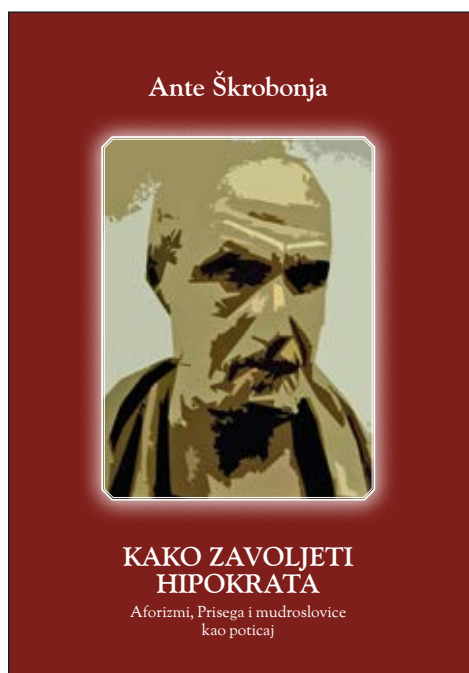
Knjiga je nastala u povodu obilježavanja 70. obljetnice Hrvatskoga farmaceutskog društva koje posluje u Köglovoj zgradi sve do danas, dakle punih 110. godina.

Nikola Kujundžić

Ante Škrobonja

KAKO ZAVOLJETI HIPOKRATA – Aforizmi, Prisega i mudroslovice kao poticaj

Tisak Zambelli i Hrvatsko znanstveno društvo za povijest zdravstvene kulture, Rijeka, 2017., 223 str.

Potaknut prije svega činjenicom kako je dosad na hrvatskom jeziku o Hipokratu i njegovu opusu objavljen tek neznatan broj tekstova, mahom u periodici ili u obliku enciklopedijskih natuknica, autor ove knjige Ante Škrobonja prionuo je radu s namjerom da, kako čitamo u Proslavu, *...čitateljstvu – medicinarima i nemedicinarima – podari prijevod s osnovnim komentarima 'male medicinske Biblije'*. Pritom su, kako stoji dalje u Proslavu, kao izvorišta ovoga hrvatskoga prijevoda korištena tri, prema uvriježenom mišljenju, najvjerodostojnija prijevoda Hipokratovih djela,

ona Émilea Littréa i Charlesa Darmberga na francuskome jeziku i Francisa Adamsa na engleskome jeziku. U sljedećem poglavlju knjige naslovljenom *Kratak povijesno-medicinski vremeplov od prapočetaka i Asklepija do Hipokrata* autor donosi pregled začetaka razvoja medicine antičke Grčke – od medicine

snažno utemeljene na magijsko-religijskim zasadama, predstavljene u liku boga liječništva Asklepija, do navođenja starogrčkih filozofa koji su utrli put razvoju prirodno-znanstvene medicine. Poglavlje *O Hipokratovu životu i djelu* sadrži biografske podatke o *ocu medicine*, kako se Hipokrata često naziva, njegovu profesionalnom djelovanju utemeljenom na dva principa, empiriji i filozofiji, te je konačno predstavljen sustav Hipokratove humoralne medicine. U posljednjem potpoglavlju autor se osvrće na sadržaj *Corpusa Hipocraticuma*, zbirke rukopisa medicinske tematike koja se pripisuje Hipokratu i njegovim učenicima, a čijim su dijelom i *Aforizmi*. *Aforizmi* su ujedno naslov i središnjeg poglavlja knjige. Hipokratovi su aforizmi podijeljeni u sedam cjelina, tj. glava. U prvoj se cjelini izdvajaju dijetetski savjeti pri liječenju akutnih bolesti. U drugoj se uz ostalo opisuju neki od tipičnih simptoma bolesti. U trećoj se, sukladno postulatima humoralne medicine, izdvajaju opisi utjecaja atmosferilija na razvoj bolesti te skupine bolesti koje se javljaju u određenom godišnjem dobu. U četvrtoj cjelini ističe se važnost purgiranja kao terapijskog postupka kod probavnih bolesti. Aforizmi u petoj cjelini donose i opise grčeva te utjecaja hladnoće i topline na zdravlje i bolest. U šestoj je cjelini moguće izdvojiti simptome plućnih bolesti. Simptomi plućnih bolesti mogu se iščitati i u sedmoj skupini aforizama, a u njoj se nalaze aforizmi koji opisuju čireve, gnojne upale, bolesti mokraćnog mjehura i vodenu bolest. Novo poglavlje autor posvećuje Hipokratovoj prisezi, najpoznatijem tekstu *Corpusa Hipocraticuma* čiju suvremenu inačicu prisežu diplomirani studenti medicine gotovo u cijelome svijetu. Sveprisutnost Hipokratova lika i djela tematizira sljedeće poglavlje, naslovljeno *Hipokrat – naš suvremenik*, a donosi *mudroslovice*, izreke utemeljene na Hipokratovoj misli, koje susrećemo u svakodnevnom životu. Neke su od njih i elementom etnomedicinske baštine, druge do čitatelja dolaze tiskanim i elektroničkim medijima. No Hipokrat je prisutan u suvremenom dobu i kroz brojne spomenike podignute njemu u čast, a njegov se lik kao predložak rabi na poštanskim markama, medaljama, suvenirima i drugdje. Za detaljnije proučavanje *aforizama* čitatelju će svakako biti od koristi i *Mali rječnik iz Hipokratove medicine*, a u popisu izvora i literature korištene u pripremi ove knjige autor donosi izbor iz recentne bibliografije o Hipokratu. Maksimu da medicinska profesija nije tek zanimanje već poziv, autor, primarno liječnik-praktičar, dokazao je za svoga radnoga vijeka i kao sveučilišni profesor-povjesničar medicine, o čemu svjedoče i dobivene nagrade navedene u *Bilješci o autoru* na samome kraju knjige.

Izdavač je ove vrijedne publikacije Tisak Zambelli iz Rijeke u suradnji s Hrvatskim znanstvenim društvom za povijest zdravstvene kulture. Posebnu

vrijednost knjizi daje njezin grafički dizajn i odabir slikovnog materijala. Odabiru ilustracija autor knjige posvetio je posebnu pažnju. Ilustracije nisu samo u funkciji dopune teksta već su i izdvojeno gledano zasebna cjelina. To je i razumljivo s obzirom na autorov afinitet i dugogodišnje bavljenje fotografijom, pri čemu valja istaknuti da su mnoge u knjizi korištene fotografije upravo iz njegove kolekcije.

Knjiga intrigantna naslova *Kako zavoljeti Hipokrata: Aforizmi, Prisega i mudroslovice kao poticaj* pisana jasnim, jednostavnim stilom, višestruko je vrijedno štivo i to za širok krug čitateljske publike. Za medicinare, neovisno o tome nalaze li se na početku formalnog obrazovanja ili su za njima već godine profesionalnog iskustva, ova knjiga nudi mogućnost povratka u doba začetaka profesije i kritičkog osvrta na medicinsku misao od koje ih dijele više od dva tisućljeća. Nemedicinari će pak imati priliku bolje upoznati Hipokrata, oca oficijelne medicine, i njegovu ostavinu utkanu u suvremenu zapadnjačku civilizaciju. Neovisno o tome iz koje perspektive čitatelj posegnuo za ovom knjigom, prema Hipokratu i njegovu opusu, nakon pročitanih redaka, zasigurno neće biti/ostati indiferentan.

Robert Doričić